

3. אלימות

טיוח חקירות ואכיפת האחריות באמצעות תביעות פיצויים

מאז הקמתו עוסק המוקד בטיפול במקרים של אלימות של כוחות הבטחון של ישראל כנגד תושבי השטחים הכבושים, לרבות מזרח ירושלים. המוקד מסייע לתושבים בהגשת תלונות על מקרי אלימות, ועוקב אחר חקירת התלונות, במגמה לחשוף את המבצעים ולהביא להעמדתם לדין. מזה זמן מתריע המוקד על כך שהחוק אינו נאכף על כוחות הביטחון. במקום לעקור את תופעת האלימות מהשורש, מעדיפה מערכת אכיפת החוק להתעלם מהתלונות, לטייח את העובדות או לנהל חקירות שטחיות וקלושות שממילא אינן מעלות דבר. עדים פלסטינים כמעט שאינם נחקרים, ולדבריהם ניתן משקל אפסי לעומת המשקל הניתן לדבריהם של חיילים ושוטרים הנחקרים כחשודים בדבר עבירה. בסוף שנת 1997 פרסם המוקד את הדו"ח "בורחים מאחריות - טיפול המערכת הצבאית בתלונות של פלסטינים נגד חיילים". הדו"ח עסק בתלונות שהוגשו עד לשנת 1994. לצערנו, פני הדברים לא השתנו שינוי של ממש גם כיום.

אחת הדרכים שנוקט המוקד להעמדת הרשויות בפני אחריותן היא הדרך של תביעות פיצויים אזרחיות בגין ארועי האלימות. המערכת, שבזמן אמת סירבה להתייחס לתלונות ברצינות הראויה, חייבת היום להסביר בבית המשפט כיצד קרה שאדם הוכה, הושפל, נפצע או נהרג. לא פעם עליה גם להסביר כיצד זה לא נחקר האירוע, כיצד אבד תיק החקירה וכד'. מעבר להכרה ולפיצוי הכספי להם זוכה הקורבן - פיצוי צנוע מאוד, בדרך כלל - התביעות האזרחיות מעמידות את המערכת בפני חובתה ל-ACCOUNTABILITY.

בפסק דין תקדימי שניתן בחודש יולי 1998 בתביעה שהגיש המוקד, נקבע שהחקירה הלקויה עשויה להיות בעלת השלכות כספיות על המדינה. התביעה נגעה לשורה של גניבות שבוצעו ע"י חיילים במהלך חיפוש בבתיים בכפר בתיר בחודש מאי 1989. קורבנות הגניבות התלוננו עליהן בזמן אמת בפני קצינים בשטח ולאחר מכן גם במשטרה. המשטרה הצבאית החוקרת ניהלה אמנם "חקירה", והפרקליט מטעם המדינה הצליח לספור 38 "פעולות חקירה". "אלא מאי", כתבה השופטת בלה כהנא בפסק דינה, "כולן היו טחינת חול". עוד נפסק, כי לו היתה מנוהלת חקירה כראוי, ייתכן שהיו מתגלים הגנבים. המדינה, שלא היתה אחראית בגין הגניבה עצמה, חויבה לפצות את התובעים משום שבשל החקירה הרשלנית לא יכלו להיפרע מהגנבים. פסק הדין קובע בכך תקדים חשוב בתחום הדוקטרינה המשפטית של "נזק ראיתי"; הוא גם מעניק משמעות בתוך דיני הנזיקין לחובת המדינה ליתן דין וחשבון בגין פעילות חייליה. (פסק הדין ניתן בת.א. (י-ם) 7808/96 בוטמה ואח' נ' מ"י).

מקרים של טיוח בחקירה עוברים כחוט השני בתביעות שהגיש המוקד בשנת 1998 נגד המדינה בגין פעולות של חיילי צה"ל ושוטרים. כך, למשל, בעניינו של צ"ג, שהמוקד הגיש בשמו תביעה בבית משפט השלום בירושלים בחודש מרץ: בחודש יוני 1994, כשהיה צ"ג בן 19, נכנסו ארבעה חיילי צה"ל לבית דודו בכפר סעיר בנפת חברון. החיילים הורו לו להתלוות אליהם, והושיבו אותו ליד שני ג'יפים צבאיים. הסתבר, כי הוא נלקח לשמש לחיילים "מגן אנושי" על מנת שלא יידו עליהם אבנים. לאחר מכן, לקחו אותו החיילים בג'יפ לאזור שומם, ושם התעללו בו והיכו אותו בכל חלקי גופו. לבסוף, הורו לו לעזוב את המקום ברגל. הוא התרחק מהמקום בצליעה, והחיילים ניסו לזרז את הליכתו